

În ajunul de-a pierde o parte din patria noastră, Basarabia, și a adaoge la pământul strămoșesc ținuturile de peste Dunăre ale Dobrogei, credem că cestiunea aceasta trebuie cercetată mai cu deamănuntul și din mai multe puncte de vedere.

Cunoscând odată stipulațiunile respective ale Tratatului de Berlin, vom cerceta deci întru cât avem datoria și întru cât dreptul de a le urma.

Considerația care ni se impune chiar de la început este că actele noastre cari vor avea de obiect realizarea stipulațiunilor Tratatului sunt acte ce le vom face de astădată și pentru prima oară după sute de ani pe răspunderea noastră proprie. Oricâte ne-am fi închipuit în trecut despre drepturile noastre *ab antiquo*, fie cu, fie fără cuvînt, totuși marile puteri europene ne considerau parte ca pe niște vasali ai Turciei, parte ca pe niște epitropisiți ai Europei, și răspunderea pentru faptele noastre era adeseori ale suzeranului, dar și mai adesea ale epitropilor, așa încât părtinirea părintească a unuia ne scăpa adesea de supărul poate mai puțin părintesc al celui alt din ei. Legați de-o împărăție pusă sub epitropie din cauza bătrâneții ei, noi, popor tânăr de ciobani, deveniți plugari abia de la 1830 încoace, croirăm cu ușurința ce ne caracterizează planuri de politică europeană și ne amestecărăm în certele celor mari, fără a pricepe politica lor, urmărită de veacuri cu stăruință de fier și cu mijloace uriașe, cășunîndu-le, de nu primejdii serioase, ceea ce nu suntem în stare, totuși însă vexațiuni pe cari ei le treceau cu vederea tocmai din cauza atárnării noastre relative.

Mai este însă același caz și astăzi? Ca și fiul pierdut din parabola evangheliei, noi ne-am pierdut din calea istoriei noastre adevărate, am cheltuit în mare parte moștenirea părintească pe formele goale ale unei civilizații străine pe care n-am avut nici timpul, nici mijloace îndeajuns spre a ne-o apropia, și azi, cu mult mai săraci în puteri decât acuma douăzeci de ani, noi ne vedem puși înaintea unor întrebări, pe care *trebuie* să le dezlegăm, deși viața ușoară de până acuma nu ne-a înțelepțit decît prea puțin.

Nu e vremea de a ne face unul altuia imputări: cel puțin nu în această privire. Națiunea va judeca la momentul oportun pe cei ce merită să fie judecați și va muștra pe cei ce s-au jucat cu interesele ei. Noi, abstrăgînd deocamdată de la orice polemică, vom privi cestiunea cedării Basarabiei și luării în posesiune a

Dobrogei într-un mod cu totul obiectiv și fără a face fraze.

Premisa de la care pornim și pe care credem că ne-o consiliază orice român cu minte este că trebuie să ne supunem Tratatului de Berlin, mai ales acum și după câte s-au întâmplat. Ar fi fost mai demn poate dacă de la început urmam o altă cale și ne îndeplineam cu sfințenie și curaj misiunea ce ni se impunea de către Tratatul de Paris, ar fi fost mai cu minte poate de a face cauză comună cu popoarele de peste Dunăre abia atunci când am fi putut regula cestiunea singuri și fără costisitorul ajutor de peste Prut, dar în sfârșit în cartea sorții a fost scris, ca să fim împresurați de mreața ademenirilor de dinafară și a vanității dinlăuntru și să jertfim bunuri câștigate și sigure pe bunuri necâștigate încă și închipuite poate. Înainte de un an eram poate în stare de a schimba multe din cursul evenimentelor; astăzi evenimentele petrecute în mod fatal ne silesc sub jugul lor. Ieri încă puteri egale își țineau cumpăna și micul nostru adaos ar fi înclinat limba într-o parte ori într-alta, astăzi nu mai avem nimic din importanța ce ne-o dăduse un moment mare și solemn din viața noastră. Nefiind ieri cu dreptatea, astăzi dreptatea nu e cu noi.

Deci să ne supunem certării, adică Tratatului de la Berlin.

Întâi: Basarabia ni se dăduse pentru a ne indica rolul nostru la gurile Dunării și ținerea acelei fâșii de pământ era pentru noi o misiune europeană. Aceeași Europă care ne-a redat-o a găsit de cuviință să ne-o reia și ne-a oferit Dobrogea, reînnoind un mandat dat pe tăcute prin Tratatul de la Paris, mandatul adică de-a păzi libertatea celei mai importante artere a negoțului răsăritean, nu atât prin puterea noastră proprie, pre cât prin lipsa de amestec a unei puteri mari, oricare ar fi aceea, a cărei preponderență ar deveni hotărâtoare prin posesiunea exclusivă a gurilor Dunării. Meniți a fi proprietarii unui bun asupra căruia toate puterile mari vor să aibă servitutea liberei întrebuințări, slăbiciunea noastră e o garanție; pe când o putere mare în locul nostru, legată chiar prin tratate juruite, ar ști cu vremea să dispună în mod discreționar de un bun atât de prețios pentru toți sau cel puțin ar ține legați pe mulți și i-ar paraliza în acțiunea lor politică prin gingășia unei libertăți de navigație garantată numai prin șiruri negre pe hîrtie albă. Deosebirea între noi și dispuitorii Europei e că ei ne iau o provincie și ne dau alta, privind lucrul în sine ca foarte indiferent, pe când noi simțim cu vioiciune că ni se rupe o bucată din patria noastră străveche, lucru ce nu se poate compenza nici prin bani, nici prin drepturi nouă, nici prin cesiuni de teritoriu.

Durerea noastră e drept că nu mișcă pe nimeni, dar presupunem totodată că nici un om înțelept din diplomația europeană, nici chiar acia ce ne sunt contrari, nu ne vor lua a nume de rău un resentiment ce e natural și care-și poartă justificarea în sine însuși.

Vederat e asemenea că, deși stăm înaintea unor hotărâri a căror întreagă răspundere cade asupra noastră, totuși libertatea noastră de deciziune și de acțiune e departe de a fi atât de largă precum ar cere-o gingășia momentului. Obiectele stipulațiunilor Tratatului de Berlin, Basarabia și Dobrogea, sunt ocupate de trupele împărătești; ba chiar mijlocul țării e pentru un an calea deschisă pentru mișcarea din și înspre Bulgaria a acelor trupe. Și cu toate acestea trebuie să ne hotărâm. Mai mult încă. Pe când suntem siguri de simpatiile populațiunii noastre din Basarabia, nu suntem încă siguri de acelea ale dobrogenilor, încât s-ar putea repeta și față cu noi scenele ce se petrec, cu austriacii în Bosnia, cu rușii în Lazistan și poate în curând cu muntenegrenii în părțile anexate ale Albaniei, cu sârbii în ținuturile locuite de moametani. Acest lucru ne-ar fi indiferent dacă noi, ca stat și ca națiune, am împărțăși punctele de vedere cari au hotărât acțiunea tuturor beligeranților în cestiune; dar noi - precum am declarat-o solemn de la început - n-am întreprins un război de cucerire trecînd Dunărea, ci am întins numai preste Dunăre acțiunea noastră defensivă. Dacă n-am putut fi consecinți în lucruri pe cari ni le-a impus alții, să fim cel puțin consecinți în lucruri în care suntem liberi de a fi.

Deci dacă pe de o parte noi ne supunem și *primim* Dobrogea, pe de altă parte cestiunea *cum* s-o primim, adică a modului luării în posesiune, e mai grea decum s-ar pare la prima vedere, grea din cauza împrejurărilor, grea prin necesitatea de a fi consecuenți cu declarațiunea făcută la intrarea în luptă, grea în fine prin modul de-a armoniza o anexiune de teritoriu pe care de aproape 500 de ani am pierdut-o către turci cu întreaga noastră manieră de-a privi lucrurile, cu moralitatea noastră politică, cu sentimentul nostru de dreptate.

Să nu se uite *un* lucru. Tratatul de Berlin însemnează într-adevăr o înțelegere între toate puterile cele mari, dar acea înțelegere e numai *formală*. Sub forma netedă a articolelor așezate pe o hârtie care nici se supără nici bănuiește fierb totuși dușmăniile și exclusivitatea intereselor; din cutele păcii, decretate în mod formal și solemn, se scutură insurgenții din Bosnia, liga albaneză, nemulțămirile din Rumelia, revolta lazilor, rezistența Porții contra cererilor grecești, iar pentru noi: concedierea cu nepusă în masă a colonelului Fălcoianu și repatrierea cerchezilor în Dobrogea. Să ne înțelegem. N-am fi avut nimic contra repatrierii sub auspiciile noastre sau sub auspiciile voinei liber exprimate a provincialilor dobrogeni, însă repatrierea energicului dar turburătorului element sub scutul ocupației rusești poate avea o altă semnificație cînd cunoaștem înlesnirea cu care acești oameni, mercenari de meserie, se pun la serviciul orîșicui și cînd din cazurile citate, avem dreptul de-a ne îndoi despre sinceritatea omnilaterală a stipulațiunilor Tratatului de Berlin.

Nu ne e frică de acești oameni, precum austriecilor nu le e frică de bosniaci sau rușilor de lazi, căci Dobrogea e departe de a avea prin natura ei fizică o atât de însemnată putere defensivă ca Bosnia și Lazistanul. Dar a împușca în oameni ar însemna a preface anexiunea pacinică în cucerire, ar însemna a

împărți punctul de vedere a tuturor celor care s-a lupta cu turcii în acest război, ar însemna a deveni complici cu ei și a consfinți prin această complicitate pierderea pe de-a pururea a Basarabiei. Cu ce drept ne-am plînge de-o nedreptate, pe care am comite-o noi înșine de a doua zi chiar? Cu ce drept ne-am plînge că poporul nostru se-mparte ca o turmă necuvântătoare, când noi înșine am trata ca pe-o turmă necuvântătoare părțile unui popor care și el are mari calități și mai cu samă o mare și nu tocmai neîntemeiată susceptibilitate națională? Sau poate turcii din Dobrogea, cu strălucitorul lor trecut militar, ei, cuceritori în trei continente, se pot privi ca o turmă fără de voință, căreia nu-i pasă sub ce stăpân încapă?

Într-alt număr al "Timpului" am anticipat cestiunea de principiu ca și când ar fi fost hotărâtă deja, pentru că știrea, adusă de bine informata "Corespondență politică", cumcă guvernul nostru umblă să precepească de pe acum pământul Dobrogei, ne indignase. Același principiu moral care ne dictase respect pentru averea privată din Dobrogea ne dictează și știrile acestea, cari ating modul politic al luării în posesiune. A face ce fac toți, adevărat a lua și stăpâni cu baioneta, e lucru ușor; a păstra însă acest Orient în miniatură, cu tot amestecul său de popoară, a dovedi că sântem destul de drepti și destul de cumpătoreți ca să ținem în echilibru și în bună pace elementele cele mai diverse este o artă, este adevărată politică pe lângă care politica forței brute e o jucărie.

Dar, înainte de a hotărî definitiv datoriile ce ni le impune nouă în special anexarea Dobrogei, ne abatem puțin pentru a arăta *dreptul* nostru la aceasta. Dreptul nostru este istoric. Dacă împrejurările sunt de natură a-l sprijini, cu atât mai bine; însă în orice caz, fără acest sprijin, ar fi un drept nud, de a căruia întrebuintare ar trebui să ne ferim.

Într-adevăr, încă în vremea lui Herodot, Dobrogea era stăpânită de geți, cari, îngemănați într-un singur stat cu dacii, țineau amândouă malurile Dunării. În vremea lui Cezar Dobrogea e în mâinile romanilor, iar dacii și geții trecuseră de mult dincoace de Dunăre și se așezase definitiv aicea. Pe timpul împăraților Dobrogea era populată, în orașe, de comercianți greci, pe șes, de sciții plugari și făcea parte din provincia Moesia inferioară. Poate că în vremea aceasta a fost epoca dezvoltării celei mai mari a provinciei. Cosmografia anonimului din Ravenna, o compilație din veacul al 7-lea după Crist, dar a cărei autenticitate e fără de nici o îndoială, ne citează orașele *Dionisopolis, Bizoi, Timum, Tirissa, Callatis, Stratonis, Tomis* (locul de exil al lui Ovid), în fine *Istriopolis*, toate colonii grecești de negoț (Cf. *Ravennatis anonymi cosmographia*, IV. 6) iar Pliniu bătrânul citează ca orașe scitice *Afrodiasias, Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania*. Pe itinerariul lui Antonin numărăm de la Silistra (*Durostoro*) pînă la *Noviodunum* (Tulcea) șase orașe mai însemnate: *Transmarisca (Turtucaia), Capidava, Carso, Cio, Beroe, Troimis*; iar de la *Noviodunum* (Tulcea) pînă la *Callatis* (Mangalia?) două orașe: *ad Salices* și *Tomis[s] (Küstengê?)*. Dacă mai adăogăm încă o parte din orașele Mesiei inferioare tot la Dobrogea, vom avea însemnatul număr de 20 de orașe în acea provincie, dintre cari cele mai multe au pierit fără de nici o urmă. Rămîind moștenire împărăției Răsăritului, Dobrogea a fost cuteierată, ca și Principatele românești, de roiuri de popoare, de huni, avari, pecenegi, cumani și în fine de tătari. Într-adevăr, pe la începutul veacului al XI-lea, cumanii sau polovții, un neam fino-tartaric, își părăsi așezarea de lângă Volga și ocupă țările române, din cari au gonit pe chazari și pecenegi. Cumcă în veacul al unsprezecelea, cu mult în urma venirii bulgarilor, stăpîneau în Dobrogea pecenegii se dovedește prin multe nume actuale de pârâuuri și localități. Scoși au fost pecenegii de cumani, aliații viguroși ai Asanizilor contra Bizanțului. În fine, în veacul al treisprezecelea, epoca fondării principatului Valahiei, cumanii sunt scoși din țară de către tătari, cari se așezară cu predilecțiune în Dobrogea și sunt pînă azi acolo. Existența lor în acele părți îl face pe Mircea I să se numească, prin crisoave, în toată forma, *domn al țărilor tătărăști*. Astfel provincia a fost stăpânită succesiv de toate roiurile de popoare barbare care au trecut prin țările noastre, deși această stăpînire n-au întrerupt continuitatea de drept a împărăției bizantine, care-și mănținea garnizoanele și organizația provincială mai cu seamă în orașele țarmurene și în olatele mai puțin întinse ale acelor orașe. Cu succes au fost luate orașele țarmurene de către Asanizi, pe când șesul însuși pare a fi rămas tătărăesc. De la tătari a luat Mircea, domnul țărilor tătărăști, Dobrogea, de la Șisman Vidinul și malul drept pînă la Silistra și le-a și ținut toate acestea, pînă ce la 1413 sultanul Mohamed I, ocupând cetățile românești Isaccea, Silistra și Giurgiul, precum ocupase Nicopolul și Vidinul, puse capăt domniei Basarabilor pe malul drept al Dunării. În vremea lui Mircea populația Dobrogei se vede a fi fost în majoritate tătărăască.

În vremea migrațiunii popoarelor, deci și în vremea venirii bulgarilor cât și mai târziu, atât Dobrogea și țările române se considerau ca aparținînd împărăției bizantine și anume Țara Românească și Moldova făceau parte, adesea numai nominală, din Mesia inferioară. Anonimul din Ravenna zice:

Asemenea peste fluviul Dunării sunt următoarele cetăți ale Mesiei inferioare: Porolissos etc., între cari Sacidaba, Ponti Aluti, Romulos, Zarnisegethusa ș.a. cari, după tabla Peutingeriană și după Ptolomei, se află fără contestare dincoace de Dunăre.

Urmași ai dacilor și romanilor și cei din urmă posesori ai Dobrogei înaintea cuceririi prin Mohamed I, dreptul nostru istoric este întemeiat; dar sprijinul cel mai bun al acestui drept sunt împrejurările chiar.

Într-adevăr, petițiunile uniforme ale bulgarilor din Rumelia, cari declară că nu vor a trăi alături cu mohametanii, și că or unii or alții trebuie să iasă din țară, aprobarea indirectă a acestor petițiuni cuprinsă în răspunsul principelui Dondukof-Korsakof; vestita programă despre organizarea Bulgariei, trimisă din Belgrad către "Norddeutsche Allgemeine Zeitung", în care se stabilește confiscarea averilor geamiilor și vânzarea cu toptanul și pe prețuri de nimica a bunurilor imobile ale musulmanilor din Bulgaria, toate acestea sunt de natură a face pe mohametanii din Dobrogea să piardă orice gust de a fi lipiți de o provincie în care majoritatea generală ar estermine majoritatea locală.

Dar dacă dreptul nostru istoric și împrejurările sunt îndestul de puternice față cu Bulgaria și cu alte puteri, lucrul nu stă tot astfel față cu chiar populația Dobrogei. În privirea acesteia maxima *jus posterius derogat priori* e-n vigoare. Locuitorii Dobrogei sunt adevărații proprietari ai ei și dreptul nostru istoric alături cu posesiunea lor de fapt se poate compara cu un hrisov vechi domnesc alături cu proprietatea reală, mai ales când n-a fost acest drept istoric cauza intrării noastre în război, mai ales când am declarat că nu trecem Dunărea ca să cucerim.

Afară de Delta Dunării și insulele, care sunt incontestabil ale noastre, căci ne-au fost hărăzite și prin Tratatul de la Paris și se țin de noi prin chiar natura teritoriului, apoi, fiind nelocuite, nu ne impun datoria de-a ține seamă de voința legitimă a altuia, celălalt teritoriu al Dobrogei îl primim într-adevăr, dar numai c-un titlu veritabil de drept, cu *consimțământul* populațiilor.

Cum se vor întreba populațiunile, prin plebiscit sau pe altă cale, e o cestiune de detaliu. În orice caz n-ar fi o cestiune de dominare ci de conviețuire, căci nu e vorba de cucerire, ci de *uniune*.

Această atitudine credem că ar fi pe deplin corectă. Ar fi corectă din punctul de vedere al moralității politice, ar fi conformă cu maniera de a vedea [a] unui popor care, fiind însuși în mare parte apăsător și supus sub popoare străine, nu voiește a face și el cea ce dorește să nu i se facă.

Apoi ni s-ar dovedi în mod pipăit cumcă stipulațiunea respectivă a Tratatului de Berlin e sinceră și în fine n-ar mai fi vorba de *schimbul* Basarabiei, cel puțin *nu pentru conștiința noastră națională*.

Se înțelege că nu dăm nimănui lecțiuni de morală politică și de dreptate. Dar pentru un popor mic e primejdios de a imita procederea celor mari și singura sa tărie e dreptul, dreptul legătuitor, juruit, întărit cu șapte peceți.

Cazul consultării populațiunii în privirea aceasta nu e cel dintâi, deci nu e unic. Nizza și Savoia, cedate Franței printr-un tratat în regulă, au fost consultate și au primit a fi anexate; într-un mod asemănător se poate consulta Dobrogea. Sau, dacă acest mod s-ar părea nepotrivit cu starea Dobrogei, atunci se va găsi o altă formă legală corespunzătoare. Cu această ocazia s-ar dovedi totodată și dorințele speciale ale provinciei și prerogativele cari le-ar cere gințile deosebite pentru a-și păstra individualitatea.

S-ar dovedi c-un cuvânt modul de conviețuire pe care-l doresc populațiunile. Raționamentul nostru trebuie să fie următorul:

În război am pierdut o provincie și n-am câștigat nimic; să vedem acuma dacă avem destul sentiment de dreptate și dacă inspirăm destulă încredere pentru a câștiga o provincie pe cale pacinică și *numai* pe cale pacinică.

Acesta e singurul protest pe care-l putem ridica fără a jigni pe nimenea, dar și fără a lovi în noi. Sentimentul de naționalitate a poporului român e prea viu pentru ca guvernul lui să poată face abstracțiuni de dânsul. Deci, constrânși a fi înțelepți în procedura noastră și independenți fiind acuma, adecă liberi de a muri de arma celui mai tare, să păstrăm cel puțin până în ultimul moment mândria și sentimentul dreptății noastre, cari ne sunt absolut trebuitoare pentru momentul când existența noastră, de astă dată atârând ca frunza pe apă, ar fi din nou pusă în cestiune. Greutatea e: de a împăca exigențele simțului nostru național cu succptibilitatea, asemenea naturală, a fostului nostru aliat.

În cazul când populațiunile Dobrogei ar fi contra anexiunei în forma ei cea mai blândă chiar, de ex. contra uniunii personale, atunci ar fi un semn: 1) că stipulațiunea Tratatului de Berlin relativă la aceasta a fost subminată de mult de contralucrările unei puteri mari; 2) că ni s-a preparat o mreajă care să ne consume puterile și mijloacele în lupte sterile, al căror rezultat - cel mai bun chiar - ar fi cucerirea unei provincii c-un climat în mare parte nesănătos și care nu ne-ar aduce nici un folos pentru cincizeci de ani; căci n-avem nevoie a spune, ceea ce toți știu, cumcă de când Dobrogea e cunoscută - adică de 2500 de ani aproape, de la Herodot și până azi - ea a fost o provincie mlăștinoasă, puțin populată, foarte fertilă, dar și foarte nesănătoasă, care numai sub cârma de fier a poporului roman putuse ajunge la un grad de înflorire relativă. Dar cum a căzut cauza acelei înfloriri, adică Roma, toată suprafața Dobrogei, lăsată la discrețiunea agenților naturei, cari-o stăpânesc, redeveni repede pustiul care-a fost întotdeauna, un pustiul care atrage prin fertilitatea lui mereu colonii nouă, dar pe care le și stinge cu aceeași repejune cu care le atrage.

/M. EMINESCU/

("Timpul", III, nr. 182, 19 august 1878: 1-2)⁵